

„כותונת משוגעים“ מהמאה שעברה... החברה הישראלית היא חברה נכשלת

כוכב מאת הסופר המעולה יהודה בורלא*

הנובלה בלי כוכב פורסמה לראשונה בהמשכים בהאזמה שבועית יום-יום בברנר, בשנת תר"ף (1920). ברנר הכיר בכוח המספר הטבעי שבבורלא, שאין בו לא מן הזיוף הספרותי ולא מיומרת ההד-שנות לשם חדשנות.

את בלי כוכב כתב בורלא לקראת סופה של מלחמת העולם הראשונה, ועל כתיבתו סיפר שנים מאוחר יותר: „סיפור זה כתבתי בזמן המלחמה, בקיר-מוזב אשר בעבר-הירדן... למדתי להכיר שם את חיי הכדואים — את שפתם ידעתי מקודם — ונתקדם במהי רמון מן ההוי הכדואי, שהמדבר משמש רקע לו. העלי-לה לקחה את לבי והייתי מוקסם בעצמי מן החומר המרעיש והמרתק שצברתי על גבול המדבר: מריבות בין שבטים, נל-מתים, גזל ורצח...“

גיבור העלילה הינו עבד, לבוש חלוק אפור קצר, עבדו ישנה כגבו ורובה עתיק על כתפו — נראה ככח המרשים, בזקנו הקצר ובראשו פזורת פה ושם שקעות לבנות... עבד מתחיל בסיפור עלילת חייו: „בהיותי ילד, תינוק, בן שלוש או ארבע — כיום בעיר המלחמה, יום הת-נפל, כנחנפי (כני שבט הנפי) על שבטי — לקחוני בשבי וגדלתי אצל החנפים, כעבד, ולא נשאר מיום הדמים ההוא, אף אחד משבטי — אני היחיד האחרון — ובני הקטן, אשר נתן לי האלוהים כי שנות זיקנתי עתה...“

בהמשך סיפורו המתאר, מספר עבד את סיפור התבגרותו ונפילתו בקסמיה של

עורכיהו וראייהשכון נפשטיב, שחגו סביב כדריב ומר פיליבר, ואלוהים הצ-טרף גדרו של זונותצמרת, רקדניות עי-רום מסוממת...“

יצאתו של המספר למשימתו העיקרית, כניסה אל תאי המחותרת, נפתחת בהצגת עצמו כשכרי נמלט שיש לו שאיפה אחת, אותה הוא מפיץ בחוגי המחותרת, להמ-שיך במאבק, אף-על-פי-כן ולמרות הכל... המשימה הראשונה בשרות המחותרת, היא לפגוע בשולחיו אל שורות המחותרת: „הוא מסביר לי שכמה טיפוסים ניצלו את המאורעות כדי לתת פורקן ליצריהם כי רעים. אין טבעי מזה בעיתות מבוכה ואי-סדר כשלנו. יצורים מוזיקים אלה פפר-רים לגמרי מעונש: העניקו להם תערי-דות-שטר ורשיונות לנשיאת נשק. הם מדכאים באכזריות את אזהריהמולדת ואת האנשים הישרים...“ — א בניסוח המספר, המגדיר את כפילות משימתו: „שני הצ-דים המילו עלי תפקיד של סוכן כפול. לא רציתי לאכזב איש...“ האידיאולוגיה להסכמתו מנוסחת: „התקופה שלנו תבעה תכונות מיוחדות של גבורה או של שחי-תות...“

המספר נלכד בסיוט של מטרות מנו-גדות, והוא מטיל ספק ביכולתו לצאת ממני. הוא מתאר בינתיים את אופן חדי-רתו לכנופיות הבוגדים. הוא אינו מצ-ליח להתעלות לדרגת גיבור, והוא מס-תחרר בין שני הקטבים של חייו, משה-פיהפעולה והמחותרת, הוך שנפשו נש-חקת ביניהם, באין יכולת הכרעה.

ישנה נקודת-מפנה ושינוי בפרק ה-אחרון הנפתח ב,שמי בארסל פטיו...“ (פטיו: רופא צרפתי שבימי מלחמת-העולם השנייה, נתפרסם בהבטחות-שווא למלט אנשים אל מעבר לגבול, הוך רצח 27 בני-אדם), ומתוך הזיוף המטרופות, מתחיל המספר לירות בחבורת הבוגדים, ובהגיגי האחרית שלו הוא אומר: „הרי זה עתה ניסיתי להתנקש בחייו של ה-כריב. התנהגותי ודאי מורה כואד בעי-ניהם; כלום לא הפגתי ידוהם את כל אכזרי האופל? מתוכתי להסביר זאת. האם ימצא כי הכוח לכך? בולואר כריב. מי ידע? איזה מטורף אולי ימצא עניין בעוד כמה שנים, כסיפור זה. הוא יאמר על התקופה הקשה שעברה עלינו, יעיון בעיתונים ישנים. יקשה עליו מאוד להג-דיר את אישיותי. מה היה תפקידי ככוכב צימארוזה, בחיק אחת הכנופיות הנור-ראות ביותר של הנמסאפו הצרפתי? וכרי-חוב כוארזכר, בין הספרוטים של ה-ר.א.ה. ? אני עצמי אינו יודע. שדרות ואגרם. העור הוא כמו פתחורית ענק עם כל סיכוב שלה אנו מודקנים מעט...“ הת-ענתתי על פארים בעקם האחרונה...“

במטה של ציניות של הרגעים האחר-ים, ממשיך ומבהיר המספר: „נמשתי את לילי מארלן. הפגתי את הכחורים האמי-צים של ה.ר.א.ה. הרבה אנשים אתה מאבד כדרך. צריך היה לזכור את כולם...“ או רודפים אחריו אנשי הגס-טאפו הצרפתי: „השכתי כי הגיעה שעי-תי. עזיין לא. הם הגידו לי להתרחק. מצחי צנח על ההגה. עצי צפצפה בשולי הדרך. די בתנוקה לא מיומנת אחת. אני נוסע, ונוסע, ניב-ולא-ניב...“

ספר זה הוא משל לספרות ישראלית שאינה קיימת. ספרות על משתפיפעולה עם הבריטים, על הרג והלשונות בתוך ה-מחותרת בימי הגנדט הבריטי, סיוון ושאר כתמים שחורים, שהספרות העברית ה-תירה אותם ככתמים לבנים. הרגומה של אביבה ברק הוא תרגום נקי. ההיפך מ-מבול התרגומים של השנים האחרונות מ-צרפתית, שהם על-פירוב בלתי אמינים, קולקלים וריקניים. ספר מומלץ ביותר.

סופר בורלא בצעירותו (1924) טיפורהאהבה בדואי

נהורה, בתו של השייך פרחן (קרוי בה בשנותיה לי נכחה כמוני: בינתיים נער אך גידעה) (חסונה) היתה. בהיותו נער היתה גם היא נערה. שנינו גדלנו יחד...“ במצוקתו ובבדידותו בקרב שוביו, פוגש עבד באחמר, שהוא מעין בדואי יהודי, המתפלל תפילה של „איסמע אישראל! איסמע אישראל!“ (שמע, ישראל, שמע ישראל!) המספר לו את אגדת יהודי חיבר. בינתיים מסרבת נהורה להצעות השידוך השונות של אביה השייך, תוך שהיא שומרת לעצמה את אהבתה לעבד. עבד נשלח לרעות עם העדרים הרחו-קים, הרחק ממאזל השבט, ביחד עם ידי-דו, המספר לו מעלילות חייו, מעברו היהודי. שניהם משרגים סיפור בסיפור, בשונו למאהל השבט, פוגש עבד שוב בנהורה, המספרת לו כי אביה עומד לקחתה למכה, על-מנת ש,שייך אחד מפורסם יכתוב לי שם חיובי (קמיע).“ כאן יוצא עבד למסע למכה ולמדניה, כדי לפגוש בחורף את נהורה, ובמכה הוא מקבל את העצה האחת והיחידה: „העצה היא פשוטה, אמרת: תבוא הנה כחודש רמדה, בעוד שבועיים שלושה, אז גנוב

בישראל ראו-אור. ספר שראה-אור בנו-שא זה באחרונה, הוא סיפרם של אורי אכירם ודן שניט מאוניברסיטת תל-אביב, טיפול פסיכיאטרי וחרויות הפרט — אישפוז כפוי של חולי-נפש בישראל*. ספר זה הוא בבחינת „האנימאשים“ של שני אנשי-מקצוע, על תמונת-המצב העגרי-מה בשטח זה בחברה הישראלית. מתוך עיון בפרקי הספר מסתבר, כי החברה הישראלית היא חברה-נחשלת בנושא שמי-רת הזכויות של חולי-הרוח שלה, ופר-שיות אשר ארעו בשנים האחרונות, בעי-קר בבית החולים מזרע מעידות על כך.

אורי אכירם ודן שניט בחנו את הנו-שא על היבטי השונים, חקרו את הרקע ואת העובדות, ובריכוזם של כל אלה הגיעו למסקנות, המחייבות חקיקת חוקים חדשים בדבר זכויותיהם של חולי-הנפש. עצם המחשבה על אי-קיום חוקים-גנן על חלשים בחברה, על פגיעה בזכויותיהם, על האפשרות לכלוא אדם בתוך מוסד בחתימת רופא בלבד, מעוררים צמרמורת.

המחשבה שעידן כותונת המשוגעים* עדיין בתוקף במדינת-ישראל של 1982, אינו יכול לשמש אות הצטיינות לחברה זו, למחוקקה ולרופאים המופקדים על ברי-אות תושביה.

טיפול פסיכיאטרי וחרויות הפרט הינו ספר, שתושבי המדינה צריכים לשגר לי-120 חברייהכנסת, בצירוף סימני שאלה רבים.

* אורי אכירם ודן שניט — טיפול פסיכיאטרי וחרויות הפרט — אישפוז כפוי של חולי-נפש בישראל; הוצאת זמרי-רה ביתן מודן; 315 עמודים (כריכה רכה).

** רישום מעשה ידי של אנדריו סקול, הרישום פורסם בפאריס בשנת 1838, והוא מציג חולה כלוא בכותונת משוגעים.

אותה וברח לך — מוכן.“ על חטיפתה מספר עבד: „חיכינו והיינו מתהלכים השבים שעה ארוכה. פתאום נראתה על יד הגר, כמל התקרב — ניגשנו... נכנסה בינינו... אחזתיה בירי ומיהרנו בין ההמוי-נים...“ נהורה, שהמתינה לחטיפתה, הבי-אה עימה 100 לירות אגליות. עבד ונהור-רה מצליחים להימלט מרודפיהם, עד אל רדיה שבביקעת הלבנון. ההצלחה האירה להם פנים, הם התעשרו מעט, ונהורה ילדה לעבד בת ובן. הבן מת ועבד ניהם באהבה את נהורה, עד שזו ילדה עוד בן. יום אחד, בצאתו של עבד לכיוון דמשק, הוא הותקף בידי בני שיבטה של נהורה „המיות! כרע! סופך היום, בן העב-רות!“ ביחד עם ידידיו הוא מנצח בהי-תקלות היריות את בני שבטה, שהצפינו עד לביקעת הלבנון. בשונו לביתו מת-ברר לו כי נהורה נחשפה בידי אביה ואנשיו. ביחד עם שלושת רעיו האמי-צים, הוא יוצא בעיקבות חומסי נהורה, ובמהלך קרב שניהלו אביה של נהורה ואחיה עם הזנדרמים, נפגעה נהורה.

סיפורו של בורלא הינו מרתק ומנוסח בהמציתיות מרגשת. זהו סיפור אתה-בדואי, שהוא אבן של קלסיקה בכתר ה-ספרות העברית.

פרט אחד שפגע במהדורה מעולה זו של בלי כוכב, הוא היעדר רישומי הנהי-דים של נחום גוטמן, שהיו במהדורה מצפה של הספר, והכל.

מיסמך

אישפוז כפוי

מעט מאוד ספרים בנושא זכויות הפרט

מקור

קלסיקה עברית

בימים טרופים אלה, כאשר מצויים ברחוב השירה המספרות הישראלים יוצרים שו-ליים המניפים אל-על את דגל ספרותם של בני עדות-המזרח, טוב עשתה ספריית תרמיל, בעריכתו של המשורר ישראלי-הר, שפירסמה מהדורה חדשה של בלי

* יהודה בורלא — בלי כוכב; ספריית תרמיל, 137 עמודים (כריכה רכה).